

ล่องวัน สัมมนา ปารีส

วชิระ ภัทรโพธิกุล¹

เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน 2550 ที่ผ่านมามีโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนานานาชาติด้วยการแปลที่สถาบันการแปลและล่ามชั้นสูง สังกัดมหาวิทยาลัยปารีส 3 (ESIT อ่านว่า เอ-สิต, Université de Paris III) ณ กรุงปารีส จึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการเข้าร่วมสัมมนานานาชาติเป็นครั้งแรกในชีวิต ให้ท่านผู้อ่านไม่ว่าจะอยู่ในแวดวงการแปล-ล่ามและการสอนวิชาดังกล่าวหรือไม่ก็ตามทราบ

อาร์มภบท

ก่อนอื่นจะขอเกริ่นนำช่วงก่อนเดินทางพร้อมกับโปรแกรมการสัมมนาคร่าวๆ ไว้เป็นประการแรก สืบเนื่องมาจากได้ทราบข่าวที่สถาบัน ESIT (L'École Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs) ซึ่งดำเนินการสอนวิชาแปลและล่ามมาได้ครั้งศตวรรษนั้น จะจัดประชุมสัมมนาระดับนานาชาติ ขึ้นช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน ผมก็สนใจจะเข้าร่วม เนื่องจากเห็นว่าน่าจะมีประโยชน์กับการเรียนการสอนวิชาที่ตนเองรับผิดชอบอยู่ และน่าจะเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนบทความวิชาการ ซึ่งตนเองยังพยายามหาหัวข้อที่น่าสนใจอยู่ ด้วยความกรุณาจากสำนักความร่วมมือด้านภาษาฝรั่งเศส (le bureau de coopération pour le français : BCF) ประจำสถานทูตฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย และทาง

หน่วยงานที่ตนเองสังกัดคือคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผมจึงได้มีโอกาสเห็นฟ้าข้ามทวีปไปเปิดจักยุทธศาสตร์และโสตประสาทให้รับรู้ถึงความก้าวหน้าเกี่ยวกับศาสตร์การแปลและล่าม ด้วยเห็นว่าคุณรู้ความสามารถที่ตนมีอยู่ทางด้านนี้ยิ่งด้อยนัก

ศาสตราจารย์ มาริยานน์ เลเดเรร์ (Marianne Lederer) หนึ่งในผู้ก่อตั้งสถาบัน ESIT

ศาสตราจารย์ ดานิกา เซเลสโกวิตซ์ (Danica Seleskovitch) ผู้ก่อตั้งสถาบัน ESIT อีกท่านหนึ่ง

¹ อาจารย์ ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดำเนินเรื่อง

ตอนเช้าตรู่กลางเดือนตุลาคม เมื่อเที่ยวบินโดยสารที่พาผมมาจากกรุงเทพฯ บรรลุถึงจุดหมายปลายทางคือสนามบินนานาชาติแห่งที่สองของกรุงปารีส ซึ่งมีนามว่าสนามบินชาร์ลส์เดอโกล หรือ รัวซี (Roissy-Charles-De-Gaulle อันได้ชื่อมาจากตำบล (commune) ที่ตั้งคือ Roissy-de-France) แต่ในความเป็นจริงจะกินเนื้อที่ถึง 3 จังหวัดคือ Val-d'Oise (ตำบล Roissy-en-France) Seine-Saint-Denis (ตำบล Tremblay-en-France) และ Seine-et-Marne (ตำบล Mauregard, Le Mesnil-Amelot และ Mitry-Mory) ครอบคลุมพื้นที่ทั้งสิ้น 3,200 เฮกตาร์ (32 ตารางกิโลเมตร) ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากใจกลางกรุงปารีสไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 23 กิโลเมตร ผนวกกับชื่อรัฐบาลบุคคลสำคัญและประธานาธิบดีสองสมัย (ค.ศ.1890-1970) ส่วนชาวอเมริกันจะให้ชื่อเล่น สนามบินแห่งนี้ว่า Charly Airport ทั้งยังเป็นสนามบินที่รองรับผู้โดยสารนานาชาติมากเป็นอันดับสองของยุโรปและของโลก รองจากสนามบินฮีทโรว์ประจำกรุงลอนดอน (ตามสถิติปี 2006 คือ จำนวน 52,663,545 คน)

สำหรับผู้รู้จักเมืองที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลกแห่งนี้พอสมควร (ในปี ค.ศ.2005 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนประเทศฝรั่งเศสจำนวนทั้งสิ้น 75 ล้านคนโดยประมาณ มากกว่าจำนวนประชากรไทยเกือบ 10 ล้านคนซะใหม่ครับ) ย่อมทราบดีว่าชื่อ Charles de Gaulle นี้เชื่อว่าจะมีแต่สนามบิน แม้แต่ถนนในหลายๆ เมือง และประตูลสำคัญของนครหลวงแห่งแฟชั่นก็ใช้นามนี้เช่นกัน ด้านแรกที่จะผ่านก็คือการตรวจคนเข้าเมือง (Passport control) ซึ่งควียวามไม่แพ้ที่สนามบินสุวรรณภูมิ แต่ใช้เวลาไม่นานเท่า และไม่มีการขอลง (disembarking card) ให้กรอกเหมือนสมัยก่อน

หลังจากรอรับกระเป๋าอย่างใจจดใจจ่อ เพราะใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 20 นาที แม้จะมีเที่ยวบินที่ลงพร้อมกันเพียงอีกหนึ่งเที่ยวบินเท่านั้น ก็มาถึงตาผ่านด่านศุลกากร ซึ่งแต่ก่อนแค่เพียงอึดใจก็ผ่านออกไปขึ้นรถเข้าเมืองได้แล้ว แต่เดี๋ยวนี้มันเป็นเช่นกาลก่อนอีกต่อไป คงจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์โศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ของโลกที่นครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 2001 นั่นเอง หากเห็นเราหัวดำ หน้าตา ผิวพรรณ แตกต่างจากเขา เจ้าหน้าที่ศุลกากรจะรีเข้ามา (เกือบ) ประชิดตัวซักไซ้ไล่เลียงสอบถามข้อมูลจากเรว่ามาจากไหน มาทำอะไร อยู่นานเท่าไร พำนักอยู่ที่ไหน จะไปไหนต่อ เบ็ดเสร็จไม่ต่ำกว่า 5 คำถาม ถ้าจำไม่ผิด โชคดีไปที่เรารู้ภาษาเขา และเคยผ่านประสบการณ์เช่นนี้แล้ว ก็ผ่านออกมาขึ้นรถไฟเข้าเมืองได้โดยไม่ต้องเสียเวลามากนัก ก่อนขึ้นรถไฟก็ต้องซื้อตั๋วก่อน ซึ่งมีทั้งเครื่องจำหน่ายตั๋วอัตโนมัติ และเคาน์เตอร์ที่มีเจ้าหน้าที่ขายประจำอยู่ ราคาตั๋วรถไฟเที่ยวเดียวเข้ากลางกรุงปารีส 8.48 ยูโร คิดเป็นเงินไทยก็ตกประมาณ 450 บาท ถือว่าเป็นวิธีที่ประหยัดที่สุดในการเดินทางเข้าเมือง หากนั่งแท็กซี่จะเสียเงินอย่างต่ำ ประมาณ 50 ยูโรหรือ 2,500 บาท รถไฟเข้าเมืองนี้ออกตรงเวลาเสมอ ใช้เวลาเพียงประมาณ 20 นาที ก็เข้าถึงใจกลางเมืองแห่งหอไอเฟลแล้ว

โชคดีอากาศที่ปารีสกลางเดือนตุลาคม ปีนี้พอมีแสงแดดอยู่บ้าง แต่ขอเตือนว่าอย่าวางใจพระอาทิตย์นัก เพราะแม้แดดจะดี แต่อุณหภูมิวันนั้นก็อยู่ที่ประมาณ 11-12 องศาเซลเซียส เห็นจะได้สำหรับคนนิยมอากาศเย็นอย่างผมก็ยิ่งสะท้านกายพอสมควร เพราะสเว็ตเตอร์ไหมพรมและผ้าพันคอจาก เมืองไทยที่พกมาก็มีอาจจะสกัดกั้นความหนาวขนาดนี้ได้ โชคดีที่เพื่อนชาวปารีสใจอารีมีเสื้อกันหนาวของจริงชนิดเต็มประสิทธิภาพแบบนวนวมๆ ไว้ให้ยืม

แผนผังของสนามบินรัวซี-ชาร์ลส์เดอโกล (Roissy-Charles de Gaulle สนามบินแห่งที่สองของกรุงปารีส ซึ่งมีชื่อเล่นว่า Charly Airport)

อารัมภบทมาเสียเนิ่นนาน ขอเข้าเรื่องวันที่ไปร่วมประชุมสัมมนาฯกันเลยนะครับ

วันแรก (9 พฤศจิกายน 2550)

หมายกำหนดการเริ่มลงทะเบียนเวลา 8.30 น. และเริ่มสัมมนาเวลา 9.00 น. ผมใช้เวลาเดินทางจากที่พักกลางใจเมืองเขต 3 ของกรุงปารีส ไปยังสถานที่จัดคือ มหาวิทยาลัยปารีส 9 ซานกรุงปารีส ในเขต 16 โดยต้องเปลี่ยนรถไฟใต้ดินถึง 2 ครั้ง รวมเวลาเบ็ดเสร็จประมาณครึ่งชั่วโมง การใช้รถขนส่งมวลชนในเวลาเร่งด่วนไม่ว่าจะเข้าหรือเย็นคือเริ่มตั้งแต่ 7 โมงเช้า ก็ไม่ต่างจากเมืองใหญ่อื่นๆ แม้ว่าจะมีขบวนรถถี่ขนาดหนึ่งขบวนทุกๆ 2-3 นาที แต่จำนวนคนในแต่ละขบวนก็แน่นขนัดไม่ผิดจากปรากฏการณ์สักเท่าไร ต้องถือเป็นประสบการณ์ใหม่อีกครั้งในชีวิตของคนที่ไม่เคยได้มีโอกาสใช้รถไฟใต้ดินในเวลาเร่งด่วน แล้วผมก็มาถึงสถานที่จัดงานก่อนเริ่มสัมมนาได้ประมาณ 15 นาที โดยลงที่สถานีปลายทางของรถเมโทร (metro) หรือรถไฟใต้ดินสาย 6 (Nation-Porte Dauphine) และก็ต้องเข้าไปรอคิวลงทะเบียน ซึ่งใช้เวลาไม่นานนัก เมื่อแจ้งชื่อ-สกุลของตนให้ถูกต้อง เมื่อจ่ายเงินค่าลง

ทะเบียน (ด้วยเช็ค เพราะไม่มีเครื่องรูดบัตรเครดิต) จำนวน 100 ยูโร เจ้าหน้าที่ต้อนรับผู้ปฏิบัติงานอย่างเต็มอกเต็มใจก็จะแจกซองผ้าสีน้ำเงินขนาดกระดาษ A 4 ประเภทโลโก้ของสถาบันเจ้าภาพคือ ESIT สีขาว ภายในบรรจุสมุดโน้ตขนาด A 8 หรือครึ่งหนึ่งของ A 4 ปกพลาสติกสีชมพูจัด จะเรียกว่าไซส์ไดอารี่ก็ได้ และมีกำหนดการประกอบสำหรับงานสองวัน ทว่าปราศจากเอกสารประกอบหรือบทคัดย่อสำหรับแต่ละหัวข้อที่จะนำเสนอใดๆ เข้าใจว่าอาจจะเป็นเพราะกระแสต่อต้านโลกร้อน (ไม่ทำลายทรัพยากรป่าโดยไม่จำเป็น) หรือเปล่า หรือจะเป็นเหตุผลง่าย ๆ ก็คือประหยัดงบประมาณในการจัด เพราะหากเทียบกับการสัมมนาในเมืองไทยครั้งล่าสุดที่ผมไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในประเด็น “ความหลากหลายทางวัฒนธรรม” ซึ่งแจกเอกสารประกอบการสัมมนาทุกหัวข้อ มิใช่แค่เพียงบทคัดย่อเท่านั้น รวมเบ็ดเสร็จน่าจะหนักกิโลกว่าๆ (ถ้าไม่อ่านก็เอาไปซังกิโลขายได้เลย) ไม่เป็นไร ไม่แจกไม่ว่า แต่ขอให้นำเสนอให้หน้าฟังก็แล้วกัน การสัมมนาแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักๆ คือการประชุมในห้องใหญ่ (plenary session) ในช่วงเปิดงานครั้งแรก ใช้องค์ปาฐก 3 ท่าน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรืออาจารย์สอนวิชาแปลและล่าม อย่างเช่น Madame Marianne Lederer หนึ่งในสองผู้ก่อตั้งสถาบัน ESIT ร่วมกับ Mademoiselle Danica Seleskovitch (ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว และมีการนำชื่อของท่านมาตั้งเป็นชื่อห้องเรียนใหญ่ห้องหนึ่งของสถาบันดังกล่าว) โดยทั้งสองได้คิดทฤษฎีการแปลที่อิงจากการทำงานล่าม เพราะเคยประกอบอาชีพเป็นล่ามมาก่อนในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง หลังจากนั้นจะเป็นการประชุมกลุ่มย่อย (panel session) ซึ่งแบ่งเป็น 3 หัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้องกับการแปลและล่ามอันได้แก่

1) *TRANSLATION QUESTIONS – RESPONSES FROM TRANSLATION STUDIES* (ปัญหาในการแปลจากมุมมองด้านศาสตร์การแปล)

2) *THE TRANSLATING AND INTERPRETING PROFESSIONS* (อาชีพการแปลและล่าม)

3) *TRAINING* (การเรียนการสอนและการฝึกฝนนักแปลและล่าม)

สำหรับผู้ที่สนใจรายละเอียดสามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้โดยการดาวน์โหลดจากเว็บไซต์ของสถาบัน ESIT <http://www.esit.univ-paris3.fr/colloque2007.html> ซึ่งมีทั้งพากย์อังกฤษ และฝรั่งเศส

ตราสัญลักษณ์ (logo) ประจำองค์การยูเนสโก
ซึ่งได้ต้นแบบมาจากวิหารพาร์เธนอน
แห่งกรุงเอเธนส์ บนพื้นสีฟ้า
(สีประจำองค์การสหประชาชาติ)

การเสนอแต่ละหัวข้อดำเนินไปในแต่ละห้องมีรายละเอียดและกำหนดการชัดเจน แต่น่าเสียดายที่ผมมีโอกาสแบ่งร่างอย่างพระกฤษณะได้ จึงเข้าฟังได้เพียงห้องเดียว ด้วยเหตุนี้จึงคิดว่าน่าจะบอกกล่าวให้ทางผู้จัดดำเนินการจัดการพิมพ์บทความของ แต่ละหัวข้อแจกให้กับผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน หากสนใจจะได้ติดต่อขอรายละเอียดเพิ่มเติมเป็นส่วนตัว

ในช่วงเปิดงานคะเนว่าผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้นมีประมาณ 250-300 คน เห็นจะได้ ภายในห้องประชุมขนาดกลางราว 50 x 50 เมตร ใกล้เคียงกับสระโอลิมปิกเลยทีเดียวนั้น จึงสามารถจุคนจำนวนดังกล่าวได้อย่างไม่มีปัญหา อีกทั้งเพดานก็ค่อนข้างสูง คะเนว่าประมาณ 12 เมตร มีประตูสองบานให้เข้าออกระหว่างสองบานนั้นจะมีห้องสำหรับล่ามซึ่งมีกระจกกัน เข้าใจว่าน่าจะเป็นห้องเก็บเสียง เพราะไม่มีเสียงล่ามคนใดเล็ดลอดออกมาให้ได้ยิน หลังจากรับทราบถึงงบประมาณในการสร้างห้องสำหรับล่าม ก็รู้สึกตกใจไม่น้อย เห็นว่าราคาประมาณ 300,000 ยูโร คิดว่าฟังและจดมาไม่ผิด เอา 50 คูณเข้าไปก็จะได้เป็นจำนวนเงินไทย เงินขนาดนี้ดูท่าว่าจะมากกว่างบประมาณประจำปีของคณะที่ผมทำงานอยู่เห็นจะได้

การนำเสนอผลงาน (paper หรือในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า communication) แต่ละหัวข้อ ซึ่งอาจจะเป็นงานวิจัย บทความวิชาการ รายงานสรุป หรือการจำลองประสบการณ์ทางอาชีพ จะอาศัยจอฉายและโปรแกรม Power Point เป็นหลัก ต้องถือว่าผู้นำเสนอ (ส่วนใหญ่) มีความเป็นมืออาชีพอย่างช้าชอง ภายในห้องสัมมนาจะไม่มีจอปิดหรือทีวีไฟเป็นอันขาด อีกทั้งยังมีแสงแดดส่องเข้ามาจากหน้าต่างบานใหญ่ (สูงเกือบ 10 เมตรเห็นจะได้) คนที่ไม่ชินกับแสงจ้าเวลาคูสโลด์หรือจอฉาย กว่าจะอ่านออกได้ ก็ต้องปรับสายตาทอนานหลายชั่วโมง

ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องขอสารภาพ ณ ที่นี้เลยว่าตนเองเป็นคนโลว์เทคเป็นอย่างยิ่งในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าว เพราะจะถนัดใช้ชอล์กและกระดานดำ (ซึ่งเดี๋ยวนี้ไม่ทำแล้ว) ในงานที่ตัวเองรับผิดชอบอยู่มากกว่า แม้แต่เครื่องฉายแผ่นใสก็ยังใช้ไม่ค่อยจะเป็นเลย ต้องขอยืมสำนวน ดร.เสรี วงศ์มณฑา มาใช้ ก็คือไม่อยาก “ปิ้งสไลด์” เพราะกลัวร้อน (แต่ไม่กลัวหน้าดำ) ตลอดการสัมมนาจะ

มีเสดโฟนและเครื่องรับฟังสำหรับผู้ที่ไม่ถนัดภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส ซึ่งเป็นสองภาษาที่ใช้ในการนำเสนอ แต่ผมเองไม่ได้ใช้ เพราะไคร่ฟัง original version มากกว่า แต่มักจะแอบเหลือบตาไปสังเกตการทำงานของล่ามในบูต ซึ่งก็เป็น “ร่างทรง” ของผู้นำเสนอดี นี่แหละที่เรียกว่า “มืออาชีพ” ขนานแท้

เป็นที่น่าดีใจที่ผู้เสนอหัวข้อส่วนใหญ่มีความเป็น “มืออาชีพ” พอสมควร คือไม่นั่งอ่านสคริปต์ของตนให้ฟัง แต่จะใช้ร่าง (outline) มานำเสนอพร้อมคำอธิบาย จึงยังพอจดตามได้บ้าง กระนั้น ก็ยังมีผู้นำเสนอบางท่าน ไม่ทราบว่าจะทำไมยังใช้วิธีการแบบ “โบราณ” นั่งอ่าน (จริงๆ) บทบรรยายเป็นเวลา 20 นาทีเต็ม ตามที่กำหนดสำหรับองค์ปาฐกแต่ละท่าน ก่อนจะเปิดโอกาสให้ถามคำถามได้อีก 10 นาที จึงพออนุมานได้ว่า คงเป็นสิ่งสากลที่งานทุกประเภทมีทั้งมืออาชีพ และมือสมัครเล่น นี่ถ้าไม่เกรงใจเจ้าของงาน ก็อยากจะถามองค์ปาฐกประเภทนี้ว่า เวลาสอนหนังสือในสถาบันที่สังกัดก็ใช้วิธี “ร้าย” แบบนี้หรือเปล่า แต่ด้วยความเป็นคนไม่ชอบทำให้ใครหน้าแตก เลยสงบปากสงบคำไว้ก่อน (ฮืม)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิชาการแบบบ้านเรา ผมคิดว่าน่าจะมีความเป็น “มืออาชีพ” มากกว่า กล่าวคือ พอจบการบรรยาย 20 นาที อีก 10 นาที จะเป็นเวลาวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ผู้ฟังได้ทราบว่สิ่งที่เขานำเสนอมีคุณภาพหรือขาดตกบกพร่องอะไรไปบ้าง แต่ที่ ESIT ก็คงเหมือนกับสถาบันอื่นๆ คือ ผู้ถามมักจะเป็นอาจารย์หรือนักวิจัยมากกว่าที่จะเป็นนักศึกษา ซึ่งก็คงเกรงว่าบรรณมีไม่พอที่จะขุดปัญหาถามได้

มีช่วง (session) หนึ่งซึ่งน่าสนใจมากจนไม่ต้องการบรรยาย เพราะองค์ปาฐกอาชีพภาพยนตร์จำลองสถานการณ์การทำงานของล่าม ในการ

พิจารณาตัดสินคดีในศาลมานำเสนอ ผู้แสดงล้วนเป็นนักศึกษาวิชาล่ามทั้งสิ้น และแสดงได้แบบ “มืออาชีพ” คือสมจริงสมจังทีเดียว อาจารย์ผู้นำเสนอมมาจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในสวีเดนแลนด์ ช่วงแรกก็ติดขัดเล็กน้อย เพราะเสียงจากภาพยนตร์ไม่ยอมเป็นใจ แต่ในที่สุดก็แก้ปัญหาได้ ถือเป็นงานนำเสนอที่ดีต้องให้ 5 ดาว เพราะเข้าใจง่าย และที่สำคัญฟังแล้วไม่หลับ

อนึ่ง ตามกำหนดการ ผู้ที่ต้องเสนองานของตนบางคน (ซึ่งมักจะเป็นแถบทวีปของเรา) ก็มิได้ปรากฏตัว จะด้วยสาเหตุใดไม่ทราบ แต่ก็มิได้ทำให้เวลาโดยรวมลดน้อยลงแต่อย่างใด

การบรรยายช่วงเช้าเริ่มจาก 9 นาฬิกา อันเป็นช่วงสำหรับการประชุมในห้องใหญ่พอจบช่วงนี้ก็มิคือฟี่เบรกช่วงเวลา 11 โมง นานประมาณ 30 นาที (บ้านเราเพียง 15 นาทีเอง) ซึ่งมีเครื่องดื่มหลากหลายประเภท นอกจาก ชา กาแฟ ก็ยังมีน้ำผลไม้ต่างๆ แต่สำหรับแฟนประจำโอวัลติน ต้องขอบอกว่า เสียใจไม่มี โชคดีที่ยังมีของว่างอย่าง ครั้วของค์ขนมปังไส้ช็อกโกแลต หรือลูกเกดสไตล์ฝรั่งเศสไว้ให้แกล้มอย่างไม่อั้น (เพราะไม่ได้แตะมือเข้ามาจากบ้าน) จากนั้นการบรรยายในแต่ละห้องสำหรับการประชุมกลุ่มย่อยก็ดำเนินต่อจนถึงเวลาอาหารเที่ยง แต่มิได้จบลงเวลาที่เหมือนอย่างบ้านเรา หากเป็นเวลา 13 นาฬิกา ที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาที่พาสองขาของตนลงไปยังแคนทีนของมหาวิทยาลัยปารีส 9 เพื่อเข้าคิวซื้ออาหารไม่ต่างจากนักศึกษาที่นั่น แต่ก็ได้อภิสิทธิ์กับเขาเหมือนกัน คือจ่ายราคานักศึกษาเป็นเงิน 4 ยูโร หรือประมาณ 200 บาท สำหรับอาหาร 3 อย่างคือ อาหารจานหลัก สลัด และผลไม้หรือของหวาน ต้องถือว่าเป็นราคาที่หากินข้างนอกมิได้ เพราะสลัดที่เคยไปรับประทานในร้านอาหารปกติก็ตกจานหนึ่งอย่างต่ำ 12 ยูโรแล้ว ก็นับว่าเป็นสวัสดิการอย่างหนึ่งสำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนา

มีเวลารับประทานอาหารกลางวันหนึ่ง ชั่วโมงครึ่ง จากนั้นการสัมมนาภาคบ่ายก็เริ่มเวลา 14 นาฬิกาตรง ต้องขอย้ำว่า ตรงจริงๆ เพราะผู้ดำเนินรายการรักษาเวลาได้เยี่ยมยอด มีการเตือนผู้นำเสนอ paper อย่างตรงไปตรงมา หรือเวลาให้ถาม-ตอบก็ต้องอยู่ในกรอบเวลาเช่นกัน คือฟี่เบรกช่วงบ่ายประมาณ 15 นาฬิกา มีแต่เครื่องดื่มเท่านั้น ของว่างไม่ปรากฏให้เห็น ต้องคอยไปอีกในเช้ารุ่งขึ้น การสัมมนาวັນแรกก็สิ้นสุดลงในเวลา 18 นาฬิกาตรง (อีกแล้ว) ขอสารภาพว่าเป็นวันสัมมนาที่ยาวนานที่สุดในชีวิตของผม

วันที่สอง (10 พฤศจิกายน 2550)

ทุกครั้งที่เดินทางมาปารีส ผมมักจะได้อลองลิ้มประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ ถึงแม้จะเป็นเช้าวันเสาร์ ซึ่งตัวผมเองก็เข้าใจว่ารถรางน่าจะว่างกว่าวันจันทร์ถึงศุกร์ แต่ที่ไหนได้ไม่ค่อยแตกต่างจากเมื่อวานสักเท่าไร โดยเฉพาะขบวนรถไฟของ RER (Réseau Express Régional) ซึ่งให้บริการในเส้นทางที่ยาวกว่ารถเมโทรปกติ โดยครอบคลุมไปยังชานเมือง หรือเมืองบริวารที่รายรอบอยู่ทั่วกรุงปารีส เช่น แวร์ซายส์ เป็นต้น คงเป็นเพราะสายยาวนี้เอง จึงทำให้คนแน่นกว่าในรถเมโทร โชคดีที่การสัมมนาเริ่มเวลา 9.30 น. ดูท่าที่ว่าวันนี้คงจะเบากว่าวันแรก เพราะการสัมมนาจะใช้เวลาเพียงครึ่งวัน คือเริ่มต้นเวลา 9.30 น. ตรง และจบลงเวลา 13.00 น. ตรง ต้องขอย้ำคำว่า “ตรง” (อีกแล้ว) เพราะตรงๆ จริงๆ เนื่องจากตัวเองไปสายเพียง 5 นาที พอไปถึงองค์ปาฐกแรกก็เริ่มแถลงไปบ้างแล้ว แต่ฟังไปได้สักพัก ก็สังเกตเห็นว่ามีคนเดินออกจากห้องไปที่ละคนสองคน คงเป็นเพราะทวนวิธีการนำเสนอของท่านไม่ไหว เบ็ดเสร็จรวมได้ยกโหล ถ้าจำไม่ผิดคิดว่าผู้เสนอมาจากประเทศในแอฟริกาตอนเหนือ อย่าให้ระบุประเทศเลยนะครับ เดี่ยวจะเลยเถิดบานปลายกลายเป็น

เป็นการทำลายสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศนั้นไป โดยไม่มีเจตนา ขณะที่ท่านได้แต่ก้มหน้าก้มตาอ่านแถลงการณ์ตามสคริปต์อย่างใจจดใจจ่อ ตัวผมเองก็อยากลุกไปหาห้องอื่นฟังเหมือนกัน แต่สงสัยความเป็นไทยในสายเลือดจะแรง จึงต้อง “รักษามารยาท” ด้วยความเกรงใจ คืออดทนฟังต่อไปจนกว่าองค์ปาฐกจะกล่าวเสร็จ อันที่จริงหัวข้อนั้นน่าสนใจพอสมควร เพราะว่าด้วยเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการแปลในอนาคต แต่ก็ไม่อยากสรุปว่าอัตลักษณ์ในการนำเสนอของชนชาตินี้จะเป็นเช่นนี้เสมอไป

สำนักงานใหญ่ขององค์การยูเนสโก
ซึ่งตั้งอยู่ในเขต 7 ของกรุงปารีส

หลังจากบ่ายโมง ก็น่าจะเสร็จสิ้นงานกันเพียงแค่นี้ แต่มิใช่ เพราะในปีนี้เป็นโอกาสครบรอบ 50 ปี การถือกำเนิดของเจ้าภาพผู้จัดงานคือสถาบันการแปลและล่ามชั้นสูง (ESIT) ประจำกรุงปารีส จึงต้องมีงานฉลองต่อ โดยมีพิธีจัดขึ้น ณ องค์การยูเนสโก (UNESCO) หรือชื่อเต็มคือ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ซึ่งเป็นองค์การชำนาญพิเศษแห่งหนึ่งขององค์การสหประชาชาติ ตั้งอยู่ในเขต 7 ของกรุงปารีส ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากหอไอเฟลสักเท่าไร ขอเล่าประวัติโดยย่อของหน่วยงานแห่งนี้

สักเล็กน้อยคือ เมื่อมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นในปี ค.ศ.1945 อันเป็นที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง ก็มีการลงนามตามธรรมนูญขององค์การเพื่อสถาปนาหน่วยงานดังกล่าวขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งเน้นการส่งเสริมสันติภาพ ด้วยความร่วมมือของนานาชาติ ด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม เพื่อให้ทั่วโลกเคารพในความยุติธรรม กฎหมาย สิทธิ และเสรีภาพ ที่มนุษย์พึงมี โดยไม่ถือเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา ตามกฎบัตรสหประชาชาติ แรกก่อตั้งมีสมาชิกทั้งสิ้น 20 ชาติ ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกจำนวน 191 ชาติ ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกลำดับที่ 49 ในปี พ.ศ.2492 (หมายเหตุ ที่ตั้งใจให้ข้อมูลตรงนี้เป็นปี พ.ศ. เพราะเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ทั้งนี้มิได้มีเจตนาสร้างความสับสนให้ผู้อ่าน) ภาระหน้าที่ประการหนึ่งของหน่วยงานนี้ที่เราๆ ท่านๆ ต่างทราบกันดี ก็คือการขึ้นทะเบียนมรดกโลก (world heritage ในภาษาอังกฤษ หรือ patrimoine mondial ในภาษาฝรั่งเศส) ซึ่งบ้านเราก็มียูอยู่ 5 แห่งคือ (1) แหล่งมรดกโลกพระนคร ศรีอยุธยา (2) แหล่งมรดกโลกสุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร (3) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่น้ำแคว-ห้วยขาแข้ง (4) แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง และ (5) ป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่

นายโคอิชิโร มัตซุอูระ (Koichiro Matsuura)
ผู้อำนวยการองค์การยูเนสโกคนปัจจุบัน
ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี 1999

ณ ลานภายนอกอาคารขององค์การยูเนสโกสามารถชมประติมากรรมขนาดเขื่องที่มีความงดงามแปลกตาได้หลายชิ้น และเมื่อเข้าไปภายใน ซึ่งต้องผ่านด่านตรวจความปลอดภัย และต้องฝากกระเป๋าไว้ (คล้ายๆ กับที่ผ่านจุด security check ตามสนามบินต่างๆ) จะพบการตกแต่งด้วยภาพต่างๆ ที่ติดตามผนัง พร้อมด้วยงานหัตถศิลป์จากหลายแห่งทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นจากแอฟริกา อเมริกาใต้ หรือเอเชีย (ว่าไปแล้วก็มาจากโลกที่สามเสียเป็นหลัก) ซึ่งสร้างบรรยากาศนานาชาติได้เป็นอย่างดี งานฉลองครบ 50 ปีของสถาบัน ESIT เริ่มขึ้นเวลา 16.00 น. ด้วยปาฐกถาเรื่องบทบาทของนักแปลและล่ามในเวทีนานาชาติ ตามด้วยพิธีประกาศเกียรติคุณและมอบประกาศนียบัตรกิตติมศักดิ์แด่ผู้ที่มีคุณูปการต่อวงการแปลและล่าม อันได้แก่ศิษย์เก่ารุ่นอาวุโสของสถาบันนี้ ในขณะที่ยังไม่ได้ใช้ชื่อว่า ESIT ผู้ที่ได้รับเกียรติดังกล่าว อันได้แก่ล่าม 2 ท่านและนักแปล 2 ท่าน ซึ่งในจำนวน 4 ท่านนี้ จะเป็นนักวิชาการ 2 ท่าน และเป็นมืออาชีพ (ที่เกษียณแล้ว) อีก 2 ท่าน สำหรับนักวิชาการนั้น ก็คือดุษฎีบัณฑิตด้านศาสตร์การแปลคนแรกของสถาบัน 1 คน คือ Monsieur Jean Delisle ชาวแคนาดา และ ดุษฎีบัณฑิตทางศาสตร์ด้านการล่ามอีก 1 คน คือ Signor Mariano-Landa Garcia ชาวสเปน (ต้องขออภัยที่จำชื่ออีกสองท่านไม่ได้) เมื่อได้รับมอบรางวัลดังกล่าวแล้ว ผู้รับจะกล่าวความรู้สึกและประสบการณ์จากการศึกษาและอาชีพของตนให้ฟัง (ดูคล้ายๆ กับบรรยากาศมอบรางวัลออสการ์ยังงั้น) จากนั้นก็มีการแสดงละครล้อเลียนจำลองการทำงานของล่าม และนักแปลโดยศิษย์ปัจจุบันของสถาบัน ESIT ซึ่งไม่ยาวมาก แต่ก็เรียกเสียงหัวเราะได้พอสมควร อ้อเกือบลืมบอกไปผู้ที่มาร่วมงานฉลองครั้งศตวรรษของสถาบันแห่งนี้ มีจำนวนมากกว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาว่า 2 เท่า เพราะ

ห้องประชุมชั้นใต้ดินที่ผู้คนได้อย่างต่ำ 500 คนนั้น มีคนนั่งเต็มทุกที่ และตัวผมเองก็ต้องยืนอยู่นานจนเมื่อยขาว่าจะได้ที่นั่ง

สุดท้ายของการฉลองคือช่วงเวลาที่คุณคนต่างตั้งตารอ (รวมทั้งตัวผมเองด้วย) เมื่องานในห้องประชุมเสร็จสิ้นลงประมาณเวลา 19.00 น. ผู้คนนับร้อยก็ค่อยๆ ทอยไปยังลิฟต์ที่ใช้งานได้เพียงสองตัว (จากทั้งสิ้นสี่ตัว) เพื่อขึ้นไปบนชั้น 7 ของอาคาร อันเป็นสถานที่จัดงานเลี้ยงคือภัตตาคารนานาชาติ ที่ว่านานาชาติอย่างไร อยากให้ลองจินตนาการดู อย่างกระนั้นเลย เฉลยดีกว่า ทั้งนี้ อาหารที่จัดเลี้ยงทำให้เราประจักษ์แจ้งถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมบนโลกใบนี้ โดยมีทั้งแนวตะวันออก อย่าง ซูชิ ขนมหีบ (ไม่มีซาลาเปา) ปอเปี๊ยะสะเต๊ะ (แต่สำหรับคนนิยมรสจัดอย่างเพื่อนร่วมชาติของผม ต้องขอโทษที่ที่ไม่มียำแซบๆ แบบไทยๆ ให้สะดุ้งลิ้นเล่น) และแนวตะวันตก เช่น แฮมเบอร์เกอร์ (จีนจีวพอกำ) กานาเป้ แซนดวิช ทากั้ ขาหมูย่างที่แล่เป็นแว่นๆ และของหวานสไตล์ฝรั่งเศสอย่างเคร์ปซูแซ็คต์ พร้อมเครื่องดื่มอันหลากหลายไม่ว่าจะเป็น น้ำผลไม้ หรือไวน์สารพัน และผลไม้อีกหลากหลาย สรุปลงๆ ว่า เสร็จจากงานนี้ก็ไม่ต้องจำเป็นต้องไปดินเนอร์ที่ไหนต่อ เพราะในท้องหมดที่สำรองสำหรับของอื่นแล้ว

ต้องถือว่างานนี้มีโชรมิให้อิมเฉยๆ แต่ก็นับเป็นโอกาสทองที่ผมต้องรีบฉวยไว้ กล่าวคือเนื่องจากผมได้เคยอ่านผลงานของ Monsieur Jean Delisle ซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ในวิทยาลัยการแปลและล่าม ประจำมหาวิทยาลัยอ็อดตาวา ประเทศแคนาดา มาก่อน จนเกิดความสนใจใคร่จะแปลผลงานของท่านเล่มหนึ่ง ดังนั้นผมจึงถือโอกาสนี้เข้าไปแนะนำตัวกับท่านว่าเราเป็นใครมาจากไหน และทำไมจึงประสงค์จะแปลงานที่ท่านเขียน ท่านก็รู้สึกยินดีที่เราสนใจจะเผยแพร่งานดังกล่าวออกมา

เป็นภาษาไทย แต่ด้วยยังมีคนที่ปรารถนาจะสนทนากับท่านอีกหลายคน ท่านจึงให้ email address ไว้เพื่อจะได้สามารถติดต่อกับท่านภายหลัง จึงนับว่าค่าคืนนี้ นอกจากอิมฟรีแล้ว (อันที่จริงรวมไปกับค่าเข้าร่วมสัมมนาเรียบร้อยแล้ว) ยังมีได้กลับบ้านมือเปล่าอีกด้วย

ก่อนปิดงานผู้อำนวยการสถาบัน ESIT คือ Madame Catherine Teule-Martin ได้กล่าวขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำสถาบันทุกท่านพร้อมกับนักศึกษาที่อุทิศแรงกายแรงใจให้การดำเนินงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงลงไปได้อย่างงดงาม

**ท่าปอร์ตเดอลาลูน (Port de la Lune :
ท่าแสงจันทร์) สถาปัตยกรรมจีนเอก
จากสมัยศตวรรษที่ 18 ประจำเมืองบอร์โดซ์
มรดกโลกของฝรั่งเศส ที่เพิ่งขึ้นทะเบียนล่าสุด (2007)**

อีกสองวันถัดมา ผมก็ได้นั่งเครื่องกลับบ้านเกิด โดยต้องแวะเปลี่ยนเครื่องที่สนามบินประจำกรุงอาบูดาบี (Abu Dhabi) นครหลวงของสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ประมาณ 1 ชั่วโมง (เดิมตามตารางบินคือ 2 ชั่วโมง) เพราะเครื่องบินไม่อาจลงจอดได้ เนื่องจากสภาพอากาศไม่อำนวย คือมีหมอกลงจัดที่สนามบิน ดังนั้นทุกเที่ยวบินก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย โดยต้องไปลงจอดอีกเมืองหนึ่ง ก่อนที่จะบินกลับมายังอาบูดาบี ผลกระทบต่อขาซื้อไปอย่างเราโดยตรง คืออดซื้อของในร้านปลอดภาษี

เพราะไม่มีเวลาเหลือพอ แต่ก็เดินทางมาถึงสุวรรณภูมิในวันรุ่งขึ้นโดยสวัสดิภาพ แม้ว่าจะเครื่องจะดีเลยไปบ้างเล็กน้อย

ปัจฉิมบท

การข้ามน้ำข้ามทะเลนับเกือบหมื่นกิโลเมตรครั้งนี้ สำหรับผมนับเป็นประสบการณ์และการใช้เวลาในต่างแดนอย่างคุ้มค่าอีกครั้งหนึ่งของชีวิตเหมือนดังภาษิตที่ว่า *Les voyages forment la jeunesse* (ความหมายคือ การเดินทางจะสร้างความกระชุ่มกระชวยให้ชีวิตเสมอ) ที่ต้องกล่าวเช่นนี้ เพราะเป็นเช่นนั้นจริงๆ คือขณะที่พักอยู่ ณ เมืองน้ำหอมนี้ ผมต้องเดินเท้ามากกว่าอยู่เมืองไทยหลายเท่า (บางวันเดินเท้ามากกว่า 10 กิโลเมตร

และยังต้องปรับตัวให้ชินกับอุณหภูมิที่ต่ำกว่าบ้านเราหลายองศา และในห้องสัมมนา ก็ยังต้องปรับสายตาให้อ่านจอ Power Point ได้รู้เรื่อง และปรับหูให้ฟังภาษาต่างด้าวให้เข้าใจ เพื่อเพิ่มอาหารให้สมอง จะได้ทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากการอ่านหนังสือตามปกติ)

จึงใคร่ขอเชิญชวนทุกท่านหาโอกาสเพิ่มศักยภาพตนเอง ด้วยการเข้าร่วมการอบรมสัมมนาตามสถาบันการศึกษา (ที่มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับ) ต่างๆ ไม่ว่าจะในหรือนอกประเทศให้บ่อยเท่าที่เวลาและปัจจัยจะเอื้ออำนวย อย่าลืมนึกคิดว่าเวลาทุกนาที มีค่าดุจทองคำ (*Le temps, c'est de l'argent*) และโปรดถามตนเองว่า ท่านใช้เวลาที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าหรือยัง

